

ВІДГУК
офіційного опонента,
доктора економічних наук, професора
Азаренкової Галини Михайлівни
на дисертаційну роботу Зленко Наталії Валеріївни на тему:
«Формування фінансового механізму антикризового управління
суб'єктом підприємництва»,
представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

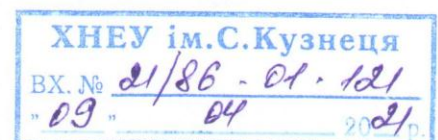
1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами.

Антикризове управління суб'єктом підприємництва виступає категорією, що характеризує здатність суб'єктів підприємництва виживати та підтримувати стабільність свого функціонування за умов реалізації кризових явищ мікро-, мезо- та макрорівня, які погрожують будь-яким суб'єктам підприємництва повсякчас. На державному рівні антикризове управління регулюється низкою законів та підзаконних актів, на мікрорівні завдання антикризового управління виконують відповідні підрозділи суб'єктів підприємництва.

В умовах загострення економічних, політичних та соціальних протиріч антикризове управління набуває особливо важливого значення для підтримки діяльності та існування суб'єктів підприємництва. З огляду на той факт, що на сьогодні ситуація в Україні характеризується високим рівнем нестабільності, антикризове управління постає першочерговим завданням як для державних органів влади, так і для окремих суб'єктів підприємництва. Подолання мікрорівневих криз є невід'ємною умовою існування суб'єктів підприємництва; у сучасній науковій теорії та практиці діяльності суб'єктів підприємництва використовується широкий спектр механізмів, стратегій, заходів з подолання мікрорівневих проявів кризи. Проте за умов глобальної економічної кризи суб'єкти підприємництва нерідко опиняються в складному фінансовому становищі через неможливість протистояти такому виду кризи самотійно. Державні антикризові заходи з огляду на їх масштабність можуть носити загальний характер та потребувати значних часових витрат, у той час як окрема господарююча одиниця в умовах кризи потребує негайних дій з урахуванням специфіки її діяльності. Подібні захисні механізми відносно макроекономічних коливань поки що недостатньо застосовуються у практиці підприємств та вкрай фрагментарно висвітлені в науковій літературі.

Тому удосконалення і розвиток теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій з формування фінансового механізму антикризового управління суб'єктом підприємництва, що є метою дослідження Зленко Н.В., має наукове та практичне значення.

Як засвідчено в дисертації Зленко Н.В., вона за науковою спрямованістю відповідає науково-дослідним роботам Харківського

національного економічного університету імені Семена Кузнеця. Аналіз змісту дисертації дозволяє стверджувати, що її виконання дозволило зробити вагомий внесок у реалізацію дослідницьких робіт університету.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертації, в достатній мірі обґрунтовані. Проведене дослідження свідчить про широку і глибоку обізнаність дисертантки з науковими працями вітчизняних і зарубіжних вчених, в яких досліджуються проблеми забезпечення антикризового управління, формування його фінансового механізму, особливості розроблення методичних підходів до оцінки ефективності такого механізму.

Авторка використала широкий арсенал сучасних методів дослідження: метод аналізу, синтезу й формалізації, системно-структурний аналіз, графічні методи та методи статистичного аналізу, метод порівнянь, вертикальний аналіз, горизонтальний аналіз, аналіз фінансових коефіцієнтів, таксономічний аналіз, кореляційний аналіз, багатомірний факторний аналіз, кластерний аналіз, метод багатомірного рейтингового аналізу, кореляційно-регресійний аналіз, метод причинно-наслідкових, логічних і функціональних зв'язків та залежностей. Обґрунтоване використання зазначених методів дозволило дисертантці зробити особистий внесок у розвиток теоретичних засад та науково-методичного забезпечення формування фінансового механізму антикризового управління суб'єктом підприємництва, довести рекомендації та пропозиції до рівня їх практичного використання на машинобудівних суб'єктах України.

Логічна структура дисертаційної роботи визначається її метою. Дослідження теоретичних засад формування фінансового механізму антикризового управління суб'єктом підприємництва дозволило авторці обґрунтувати необхідність використання концепції адаптації суб'єкта підприємництва до умов зовнішнього середовища в контексті розкриття завдань антикризового управління; аналіз сучасного стану господарюючих одиниць дозволив розкрити існуючі проблеми та недостатність їх адаптаційного потенціалу щодо пристосування до кризових умов; удосконалення інструментарію фінансового механізму антикризового управління, зокрема, формування напрямів адаптаційної фінансової стратегії як його ключового інструмента, дозволило обґрунтувати висновки та пропозиції щодо розв'язання визначених проблем.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи визначається сукупністю розроблених теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо формування фінансового механізму антикризового управління суб'єктом підприємництва.

Авторкою здійснено глибокий аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел з теорії антикризового управління (С. 34-35) та його фінансового

механізму (С. 60-63). Найбільшої уваги заслуговує застосування дисертанткою концепції адаптації в системі антикризового управління, обґрунтована необхідність чого впливає з відсутності у суб'єктів підприємництва дієвих захисних механізмів щодо протистояння глобальним економічним кризовим явищам (С. 37). Використання адаптації у формуванні структури фінансового механізму антикризового управління суб'єктом підприємництва дозволило удосконалити його визначення (С. 64) та розкрити раніше не виокремлені складові: оцінку адаптаційного потенціалу у складі методів та формування адаптаційної фінансової стратегії у складі інструментів (С. 75).

Заслуговує на увагу запропонований методичний підхід до визначення складу фінансових індикаторів оцінки адаптаційного потенціалу суб'єкту підприємництва (С. 122). Авторка у логічній послідовності використовує обґрунтований перелік методів з визначення складу показників оцінки адаптаційного потенціалу, враховуючи при цьому специфічні особливості функціонування досліджуваних суб'єктів підприємництва. Обґрунтованість сформованого переліку показників підкріплюється доведенням існування їх як системи шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків з урахуванням параметрів результативності процесу адаптації (С. 133). Визначені показники розкривають ключові проблеми у діяльності підприємств.

Зазначений вище методичний підхід корелює з розробленим авторкою методичним підходом до оцінки адаптаційного потенціалу як ключового елементу фінансового механізму антикризового управління (С. 136). Така оцінка проводиться за визначеними у попередньому методичному підході показниками із використанням обґрунтованої послідовності методів, що уможливує визначення позиції суб'єкта підприємництва відносно конкурентів щодо його адаптаційних можливостей та розкриває найбільш впливові на рівень інтегрального показника адаптаційного потенціалу індикатори (С. 154). Перевагою цього підходу є комплексність у визначенні наявного стану та аспектів, що потребують особливої уваги з точки зору підвищення адаптаційного потенціалу та, як наслідок, стійкості та гнучкості у функціонуванні суб'єктів підприємництва.

Науковий та практичний інтерес має погляд авторки щодо розробки напрямів адаптаційної фінансової стратегії (С. 159), який є логічним продовженням попередніх досліджень та висновків та спирається на розподіл таких напрямів за обґрунтованою пріоритетністю. На основі цього підходу авторка аргументовано визначає перелік адаптаційних фінансових заходів (С. 163-165), що сприятимуть підвищенню стійкості фінансового стану суб'єктів господарювання в умовах кризи, їх адаптації до зовнішніх коливань та є ґрунтовним завершенням попередніх досліджень.

Окремої уваги заслуговують міркування авторки щодо розподілу фінансового механізму антикризового управління за визначеними компонентами протидії кризі та адаптації (С. 75-78), що роблять значний

внесок у розвиток теорії антикризового управління з огляду на розширення інструментарію фінансового механізму антикризового управління з позиції розробки інструментів не лише протидії кризі на мікрорівні, а і адаптації до кризових явищ, що генеруються макрорівнем.

Отримані авторкою наукові результати мають високий ступінь обґрунтованості, що підтверджується узагальненням значної кількості фундаментальних праць вітчизняних та закордонних вчених-економістів, використанням великого обсягу статистичної інформації, достатньою апробацією та впровадженням у виробництво.

3. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів.

Наукове значення результатів дисертаційного дослідження полягає у розробці теоретичних положень і висновків, які поглиблюють економічну думку щодо формування фінансового механізму антикризового управління суб'єктом підприємництва і визначають шляхи і методи удосконалення наявного фінансового механізму антикризового управління за його структурним складом та сутнісними характеристиками.

Практична цінність результатів дослідження полягає у розробці методичного забезпечення, застосування якого суб'єктами господарювання дозволить більш комплексно оцінити наявний фінансовий стан в умовах кризи, розкрити адаптаційні можливості та порівняти їх із конкурентами, на основі чого розробити ґрунтовну адаптаційну фінансову стратегію з метою пристосування до мінливих зовнішніх умов.

Практична цінність результатів дослідження підтверджується їх впровадженням у діяльність відділу розвитку підприємництва Департаменту адміністративних послуг та споживчого ринку Харківської міської ради, ДП «ЗАВОД «ЕЛЕКТРОВАЖМАШ», ПАТ «Вовчанський агрегатний завод», а також їх використанням у навчальному процесі у Харківському національному економічному університеті при підготовці бакалаврів при викладанні навчальної дисципліни «Фінансова безпека підприємства» за темою «Адаптація підприємства як засіб забезпечення його фінансової безпеки»

4. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

У відкритому друку за темою дисертації опубліковано 18 праць, з них 1 стаття у науковому фаховому виданні України, 6 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України. В опублікованих працях здобувача повно відображено сутність отриманих результатів виконаного дослідження та їх наукова новизна. Результати дослідження оприлюднено на 11 науково-практичних конференціях. З огляду на це апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація має традиційну структуру: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. Автореферат забезпечує ідентичність основних положень, висновків та пропозицій роботи.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Оцінюючи в цілому достатній рівень розробки теоретико-методологічних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити, що деякі положення є дискусійними.

1. Адаптацію авторка пропонує відділяти від «окремих пристосувальних заходів», пояснюючи цей факт тим, що процес адаптації є більш узгодженим та планомірним (С. 41). У цілому погоджуючись із смисловим навантаженням зроблених висновків, доцільно відмітити, що в такому разі доцільно навести комплексну характеристику відмінностей адаптації від окремих пристосувальних заходів, формалізовано охарактеризувати її сутність.

2. Авторка наводить розгалужену схему класифікації адаптації (С. 43, рис. 1.2), доводячи цим те, що єдиного механізму адаптації для всіх суб'єктів підприємництва існувати не може. Проте у подальших дослідженнях зазначена класифікація не використовується, що ставить під питання доцільність її включення в роботу. Це стосується і табл. 1.7 (С. 72) – в даному випадку можна було обмежитись посиланням на джерела, де розкрито класифікацію стратегій, не наводячи окрему таблицю з переліком.

3. Наведений перелік проблемних питань розвитку промисловості та основних причин виникнення проблем (рис. 2.8, с.104) є дещо узагальненим та не розкриває більш специфічні проблеми машинобудівної галузі. Авторці варто було сформулювати такий перелік детальніше та розглянути більшу кількість джерел.

4. Дискусійним є використання авторкою чималої кількості моделей оцінки ймовірності банкрутства (С. 107-109). Деякі з них не відповідають вітчизняним реаліям, тому перелік моделей можна було скоротити або, з огляду на громіздкість розрахунків, не використовувати в роботі взагалі і обмежитись посиланням на них як на додатковий метод.

5. Оцінка адаптаційного потенціалу полягає у аналізі результатів багатьох суб'єктів підприємництва на протязі певного періоду часу (С. 136). Такий підхід призводить до ускладнень при вивченні отриманих тенденцій, адже кількість досліджуваних суб'єктів постійно змінюється, деякі припиняють свою діяльність або не оприлюднюють звітність, що призводить до деяких викривлень у отриманих тенденціях.

6. Рис. 3.21 (С. 157) демонструє розподіл показників адаптаційного потенціалу за пріоритетністю на 4 групи, а таблиця 3.20 (С. 161) відображає перелік заходів з підвищення значень показників, однак між зазначеними графічними елементами слід було посилити кореляцію, тобто, перелік

визначених заходів також доцільно було відобразити в розрізі 4 визначених груп.

Висловлені зауваження і зазначені недоліки несуттєво знижують позитивну оцінку теоретичного рівня та практичного значення результатів дисертаційної роботи Зленко Н.В.

7. Загальний висновок.

Дисертаційну роботу Зленко Н.В. «Формування фінансового механізму антикризового управління суб'єктом підприємництва» можна визнати завершеним науковим дослідженням, результати якого дозволяють вирішити актуальне науково-практичне завдання – удосконалення і розвиток теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій з формування фінансового механізму антикризового управління суб'єктом підприємництва.

Дисертація Зленко Н.В. за змістом й якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук. Вибрану тему дисертаційної роботи необхідним чином розкрито; поставлену мету досягнуто; завдання дисертаційної роботи в цілому виконано. Тема дисертації відповідає спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Автореферат дисертації необхідним чином розкриває основні її положення та висновки, є ідентичним дисертації за структурою та змістом та не містить інформації, що є відсутньою у дисертаційній роботі.

Дисертація за своїм змістом відповідає п. п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 із змінами, а її автор – Зленко Наталія Валеріївна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри банківського
бізнесу та фінансових технологій
навчально-наукового інституту
«Каразінський банківський інститут»
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Г.М. Азаренкова

